

Post-Modern Pazarlama Stratejisi Olarak E-Devlet

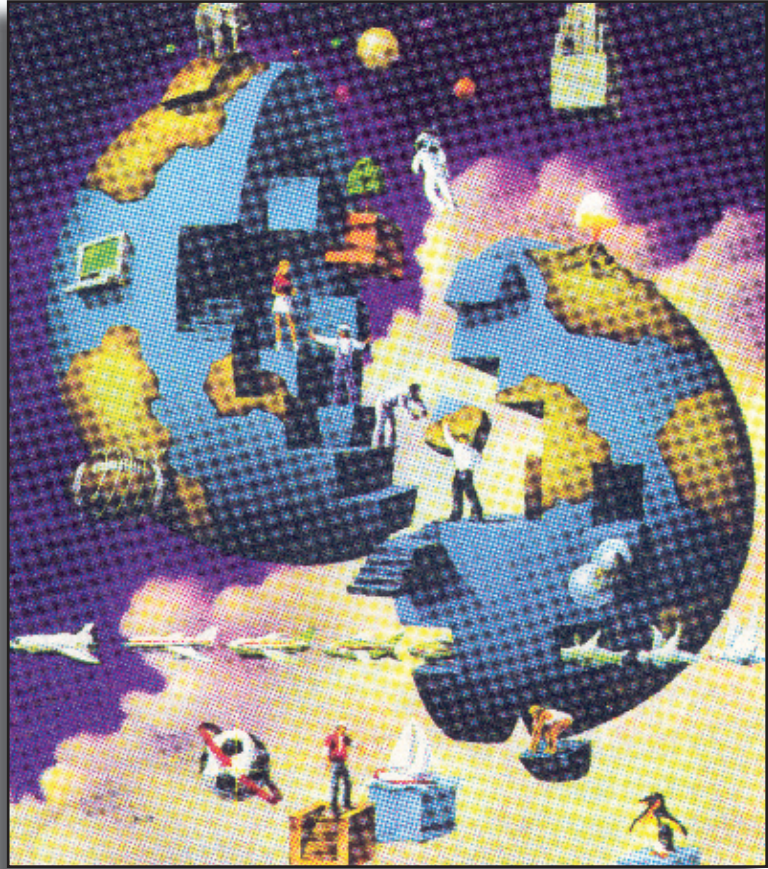
Dr. Nurcan TÖRENLi
Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi

Giriş

Teknolojik gelişmelerin, özellikle de bilgisayar, telekomünikasyon ve iletişim (medya) teknolojilerinin yöndeşmesi (*convergency*) ile somut ürünler haline gelen Enformasyon ve İletişim Teknolojilerinin (EİT) toplumsal yaşamın her alanına girmesi, girdiği yerlerde işin 'doğasını' değiştiriyor olması, e-Devlet kavramının ete-kemiğe bürünmesine de dayanak oluşturmuştur¹. Kitle iletişim araçlarından (*mass media*) farklı olarak bu teknolojiler, üretim ilişkileri açısından taşıdıkları değer (katma değer üretimi), ekonomik anlamda verimlilik ve etkin yönetim (komuta-kontrol) olanakları ile gündeme gelmektedir. Mikro elektronik devriminin toplumun her alanında yarattığı değişiklikler, bilgisayarların enformasyonun 'maddi işleme yeteneğinde' ortaya koydukları gelişmeler ve üretim güçlerinin bileşiminde, mesleklerin yapılanışında ya da emek gücünün 'sektörel dağılımında' ortaya çıkan değişimler, 'tarihin sonu', 'ideolojinin sonu' türünden söylemlere koşut olarak sanayileşmenin 'öldüğü' ve enformasyon/bilgi tabanlı ekonomi düzleminde yeni bir toplumsal yapının, enformasyon/bilgi toplumunun yükselmekte olduğu yargısına da temel oluşturmaktadır.

Yöndeşme (birbiri içerisine geçme) olgusu ile önem kazanan gelişme, telekomünikasyonun bilgisayarlaşması, bilgisayarlar arasında bağlantının kurulabilir hale gelmesidir. Bu bağlantıdan ekonomik anlamda beklenen yarar işyerlerinin, bankaların, konutların, mağazaların, üretim merkezlerinin, eğitim kuruluşlarının birbirleri ile bağlantısının kurulacak olmasıdır ve işin can alıcı noktası iletişim ağları ile kurulacak küresel piyasa ortamında potansiyel müşterilerin aynı coğrafya içerisinde yer almaları ya da çok uluslu şirketlerin kendilerine önemli olanaklar sağlanmadıkça az gelişmiş ülkelere gidip, oralarda doğrudan yatırım yapmaları gerekmektedir.

Kapitalizmin ağ yapılanması ile kazandığı bu yeni görünüm, enformasyon toplumu (modeli) olarak tanımlanmaktadır: *Küreseldir, geniş oylumludur ve yapılanması enformasyon ve iletişim ağları çerçevesinde gerçekleşmektedir.* Dolayısıyla bu ağlar üstünde ister

¹ Metin, grafik, görüntü ya da ses her türlü sayısal işaret ya da temsili verilerin sayısal (dijital) depolama ve dağıtımın yalnızca tüm sektörlerdeki teknolojik yapıyı değiştirmekle kalmayıp; endüstriyel yöndeşmeye de yön vermektedir: Telefon üreten kuruluşlar, telefon şebekeleri işletmeye başlamışlar; kitap basımında uzmanlaşan firmalar, veri bankaları kurmaya başlamışlardır (Kubicek&Dutton; 1997:29). Diğer yandan yeni iletişim araçları ile kitle iletişim araçları arasındaki farklılıklar da ortadan kalkmaya başlamıştır. Örneğin televizyon veya radyo aynı içeriği, aynı izleyici kitlesine iletirken, teletext-videotext önceden hazırlanmış içerikleri önceden belirlenmemiş, farklı mekanlarda ve değişik kişilere sunabilmekte; kablolu televizyon farklı haber, bilgi ya da eğlence konularını, televizyon veya radyoya göre çok daha sınırlı, küçük izleyici kitlelerine sunabilmektedir. Yöndeşme sürecinin işleyişi ve kesişme noktalarını sektörel bazda değerlendirdiğimizde üç ana alan öne çıkmaktadır: Bilgisayar Endüstrisi (Bilgisayarlar, Yazılım, Ara yüzeyler), İletişim Endüstrisi (Kişisel Uydu, Telekom Ağları, Kablolu Yayın Ağları, Uydu Ağları, TV ve Radyo Yayıncılığı, Mobil Ağlar) ve Enformasyon-İçerik Endüstrisi (Veri Tabanı, Enformasyon Hizmetleri, Görsel-İşitsel Ürünler, Tv-Sinema Filmleri, Müzik ürünleri, Fotoğraf)

sermaye ister enformasyon şeklinde olsun sonuçta 'sayısal' hale gelmiş akış, bir uzaklığa (zaman ve mekan sınırlılığına) sahip değildir. Yeniliklere, küreselleşmeye açık, esnekliğe, uyuma, sonsuz parçalanma ve yeniden bir araya gelme kültürü ile tanımlanan post modern yapılanmaya uygun ve merkezileşmeden uzak mimarisi ile de kapitalizmin enformasyon toplumu adı altında 'dönemsel yeniden yapılanmasına' sayısız olanaklar sunan bir araçtır.

Enformasyon tabanlı ekonomi de ağ mimarisinin olanaklarını kullanarak sermayenin, yönetimin ve enformasyonun küresel ağları etrafında örgütlenmiştir: Enformasyondur, verimlilik, kâr-maliyet güdüsü ve rekabetçi tavır esastır; kapasite yaratma gücü, maddi işlem yeteneği ve uygulamaları enformasyonun etkin kullanımına dayanmaktadır. Üretim etkinlikleri, tüketim, dağıtım küresel ölçekte doğrudan ya da dolaylı ağ bağlantılarıyla organize olmuştur. Dolayısıyla küreselleşme, günü-

müzde enformasyon toplumunun 'ağ' yapılanması üzerine kurulu küresel niteliğinin ön plana çıkışıyla; gelişmiş ya da az gelişmiş ülkelerin tek tek güçlerini, ulusal olanakları ile yetinmelerini aşan ve kapitalizmin kendisini ulusal sınırları aşılabilir kılarak yalnız sermaye değil, bir yaşam ya da bilme biçimi olarak da ihraç edilişiyile somutlaşmaktadır.

Ekonomik etkinliklerin uluslararasılaşması, dünya çapında bağımlı, eş zamanlı çalışan ünitelerden oluşan bir sistemi üretmektedir: Üretimin küreselleşmesi, sermaye akışının küreselleşmesi ve hizmetlerin küreselleşmesi. Birbiri ile bağlantılı olma durumu, sürece katılanlar arasında enformasyonun değişimini vazgeçilmez bir gereksinim haline getirmiş, diğer taraftan da enformasyon (hem bir mal-ürün, hem de bir kaynak olma durumu) ekonomik karar verme sürecinin tüm evrelerinde gerekli bir girdi haline gelmiştir. EİT, 1980'lerden bu yana kapitalist sistemin bu dönemsel ve köklü yeniden yapılanmasının tamamlanmasına olanak veren araçsal niteliği ile başrolü oynamaktadır: Yeni pazarların bulunması, yeni bölge ve ülkelerin kapitalist sistemle bütünleştirilmesi, sürecin kontrolünü gerektirmektedir.

İletişim araçlarının bilgisayar sistemleri ve özellikle telekomünikasyon teknolojileri ile bütünleşmesi, sayısal veri alışverişine gelişkin bir alt yapı oluşturmakta; aynı zamanda bir güç-iktidar aracı işlevini de görmektedir. Bilgisayar ile iletişim teknolojisinin temelinde ise mikro elektronikteki gelişmeler yatmaktadır. Süper iletken maddelerin bulunması, bilgisayar ve mikro-chip

(yonga) teknolojisinde yeni bir dönem açmıştır². Enformasyonun işlenmesindeki maliyet düşüşü, enformasyonun depolanmasında kullanılan donanımların gelişmesi, enformasyonun ulaşımının, dağıtımının kolaylaşması, telekomünikasyon dağıtım şebekelerinin bilgisayarlarla yönlendirilir-işletilir hale gelmesi, bu gelişmeler arasında hemen göze çarpanlardır³. Bu yeni teknolojiler maliyet-kâr dengesinde işbölümünü, üretim sürecinde parçalanmayı, üretimin tüm aşamalarında iç denetimi ve dev sanayi kuruluşlarında merkezileşmeye yol açmayacak biçimde yönetim yapısının işlerlik kazanmasını destekleyeceklerdir. Nitekim, küçük ve orta boyutta yapılanma olarak sürekli öne çıkarılan "KOBİ" modeli de bu anlamda, küçük ve işlevselliğe verilen önemle, krizlerle dolu örgütsel ve çevresel koşullara karşı koyabilecek dolaşısıyla çok sayıda 'hedef piyasaya' ulaşabilecek esnek yapılanması ve kurumlararası işbirliği tarzıyla post-modern bir örgütlenme modeli oluşturmaktadır.

E-Devlet Kavramı

Enformasyon/bilgi toplumu modelinin teknolojiyi merkeze koyan yaklaşımı içinde ete-kemiğe bürünen e-Devlet kavramı da, gelişmekte olan ülkelere 'ihraç' edilirken sosyo-ekonomik boyut kolaylıkla geri planda atılabilmekte, "*harcamalarda tasarruf sağlanması, kağıt işlemlerin kontrol altına alınması, şeffaflık, hizmet kalitesi, 7 gün 24 saat hizmet, katılımın artırılması, kolay, hızlı ve rahat erişim olanağı*" vb. 'amaçlar' çerçevesinde, bu modelin kurucularının kendisinden ekonomik kazanç beklediği bir dizi uygulamaya (e-Devlet uygulamaları) karşılık gelmektedir. **Buna bağlı**

² Örneğin 1920'lerde en önemli sanayi üretim sektörlerinden birisi olan otomobil üretiminde hammadde ve enerjinin payı %60 iken, günümüzün temel üretim kollarından birisi olan bilgisayar üretiminde kilit öneme sahip mikro chip'lerin üretiminde hammadde ve enerjinin payı %2'nin altına düşmüş bulunmaktadır (Erkan, 1997:79).

³ Bu alt yapıyı destekleyen bilgisayar teknolojisi ve bu teknolojinin iletişim alanına uygulanması ile geliştirilen yeni iletişim teknolojileri olmuştur. Bu gelişimin temel yönsemeleri: 1. Maliyetler düşerken, performansın hızla yükselmesi, 2. İletişimin, iletişim medyasının, ürün ve hizmetlerinin bütünleşmesi, 3. Taşınabilirliğin yaygınlaşması, 4. Kullanımın kolaylaşması, 5. Sistemlerin şebekeleşmesi eğiliminin güçlenmesi, 6. Hedefleme yeteneğinin artmasıdır.

olarak e-Devlet'in temelde dört aşamada gerçekleştiği söylenmektedir. Birinci aşama, oluşturulan Web sayfalarında bilgi sunulması, ikinci aşama, bazı hizmetlerin devlet tarafından online sağlanması, üçüncü aşama, tek bir devlet ana kapısı, portali oluşturarak, hizmetlerin hepsinin burada toplanarak, tek kaynaktan hizmetlerin sunulması ve dördüncü aşamada ise yeni hizmetlerin ortaya çıkması. Nitekim Avrupa Parlamentosu'nun kabul ettiği "e-Avrupa 2005: Herkes İçin Bilgi Toplumu" projesinin amacı da, kamu hizmetlerinin Internet ortamından sunulmasıyla birlikte Internet erişiminin yaygınlaştırılması, bu yolla AB'ye 68 milyar Euro gelir sağlaması ve dört milyon yeni istihdam olanağının yaratılması olarak açıklanmaktadır. "Bu proje kapsamında, vatandaşlara geniş Internet erişiminin sağlanması, bu yolla da hem bilgi toplumunun gelişmesi hem de yatırımların artması istenmektedir. Bunun sonucunda istihdamın ve üretimin artması, kamu hizmetlerinin de modernleşmesi beklenmektedir" (www.abhaber.com.). Burada ayırımına varılması gereken nokta, özellikle istihdama dönük kazanımların beklentisi içindeki ülkelerin, enformasyon tabanlı yapılanmalarını güçlü bir sanayi (imalat sanayii) üzerine oturtmuş batılı ekonomiler yani 'üreten' ekonomiler olduğudur. İç pazarda emeğin verimliliğini ve yarattığı artı değeri artırıp ek yatırım sermayesi sağlayacak bu yapı aynı zamanda merkez ülke ÇUŞ'ları aracılığı ile gelişmekte olan ülkelere ihraç edilecek sermayenin bileşiminde yer alan ve sahibine 'tekel' olanakları sunan fikri mülkiyet hakları ile koruma altına alınmış 'know-how' kimliği ile ek pazar- ek işgücü potansiyeli

ile yatırım finans kapitalin kalitesini de yükseltebilecektir. Dolayısıyla gelişmiş EİT ile bezelen e-Devlet uygulamalarının, yeni hizmetlerin müşterileri içinde gelişmekte olan ülkeler önemli bir yer tutacaklardır. Küresel enformasyon toplumunun yaygınlık kazanması bu açıdan da çok önem taşımaktadır.

e-Devlet bu 'ithal' çerçeveye uygun olarak Türkiye gündeminde de; "Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak bilişim teknolojileri ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir" şeklinde tanımlanmaktadır⁴. TÜSİAD'ın "Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve e-Türkiye 2001 Raporu"nda da benzer şekilde "kamu hizmetlerinin halka, vatandaşlara, çalışanlara ve iş ortaklarına bilgi teknolojilerini kullanarak ulaşmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlayan organizasyon" olarak tanımlanırken aslında 'operasyonel' anlamda e-Devlet'in sahip olacağı nitelikler sayılmaktadır⁵: Bireylerine yaşam boyu eğitimi e-Öğrenim'le veren, toplumun sağlığını koruyup, gözetirken bunu e-Sağlık olanakları ile sağlayan, alacağı önlem ve yapacağı düzenlemelerle e-Ticaret'i geliştiren, ülkenin e-Yaşam yeteneklerini artıran, bu alanda yapacağı hizmetlerle ve ürünlerle küresel pazarda yer alma amacındaki kuruluşların önünü açan bir devlet.

Görülebileceği gibi 12 Eylül sonrasında neo liberal dışa açılma politikalarına sarılan Turgut Özal'ı/ ANAP'ı iktidara taşıyan "devleti küçültme" sloganının tersine e-Devlet organizasyonu, uygulamada belli çevrelere kendisinden beklenen kazanımları sunabilmek için bu kez bir 'büyüklük' yapıp, bu hizmetle-

rin verileceği altyapıyı kurması (ama işletmemesi) ve kendisinin de öncü olarak bu hizmetlerin müşterisi olacak Devlet'e ihtiyaç duymaktadır. Intel'in kamu işlerinden sorumlu bölge müdürü Benny Ginman bir ülkede devletin EİT'nin kullanım ve gelişimi doğrudan etkilediğini ve "devletle yapılan işler e-Devlet uygulamalarında sanal ortama kaydığı için, vatandaşların da daha fazla Internet kullanmaya başladığını" vurgulamaktadır. Çünkü telekomünikasyon alanında yaşanan özelleştirme uygulamalarında olduğu gibi, "özel şirketlerin rekabetçi bir ortamı oluşturmadığı" Benny Ginman tarafından da kabul edilmektedir (Hürriyet Gazetesi, 22.11.2002).

"Kullanıcı Dostu Ortam"ın Yaratılması

Yukarıda kaba hatlarıyla somutlaştırmaya çalıştığımız enformasyon toplumu modelinin e-Devlet kavrayışı içinde ulus devletten beklentileri, "kullanıcı dostu ortamın yaratılması" söylemi ile ifade edilmektedir. Enformasyon (bilgi) tabanlı ekonomi yanında aynı anlamda ama kulağa daha hoş gelen 'enformasyon dostu ekonomi' kavramının kullanılıyor olması, her iki kavramsallaştırmanın da aslında 19. Yüzyıl öncesinden başlayarak gündeme gelen 'rekabetçi piyasa uyum' olgusuna işaret ettiği gerçeğini değiştirmemektedir. ABD, AB ve Dünya Bankası bu olguyu gelişmekte olan ülkelere empoze etmekte, diğer taraftan da gelişmiş ülkeler arasındaki rekabeti artırmakta yine bu kavramdan yararlanmaktadırlar (Geray, 1999:497)⁶.

Bu bağlamda kullanıcı dostu ortam; uygun iletişim hizmetlerinin sağlanması için piyasa koşulla-

⁴ "Bilgi Toplumuna Doğru", Türkiye Bilişim Şurası Sonuç Raporu, 10-12 Mayıs 2002, Ankara, S.206

⁵ Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve e-Türkiye 2001 Raporu, TÜSİAD Haziran 2001, S.134.

⁶ Küresel ağ politika yönelimlerini, idealist ve stratejik model olmak üzere iki ana yaklaşım içerisinde toplayan Geray (1999:495), gelişmekte olan ülkelerde ağ politikalarının biçimlendirilmesi bağlamında idealist modelin önermelerinin enformasyon (bilgi) tabanlı ekonomi paradigmasına dayandığını ve bu ülkelerde iletişim ağlarının kuzeyden alınmış donanımlarla inşa edilmiş ve işletme mantığının da maliyet güdümlü olduğunu vurgulamaktadır.

rının iyileştirildiği, erişimin kamu hizmetlerini kapsayacak şekilde geliştirildiği, önceliğin özellikle kırsal ve az gelişmiş bölgelere ağı erişimine verildiği, yaşam düzeyi düşük insanların gereksinimlerinin dikkate alındığı, “kullanıcı dostu” ve “kullanıma açık teknoloji” seçeneklerinin geliştirildiği, okullarda ve üniversitelerde bilgisayar kültürünün özendirildiği ve düşünsel mülkiyet haklarına saygılı olduğu, kısacası (e-)Devlet’in işe koyulduğu ortamdır.

Oysa gelişmekte olan ülkelere gelişmişleri yakalamalarına daha çok izin vereceği ve öncülük edeceği savlanan ‘saf rekabet ve tam bilgi sahipliği’ne olanak sağlayacak bu ortamı oluşturma ya da biçimlendirme süreci, gelişmekte olan ülkelerde büyük oranda sosyo-ekonomik kalkınmayı geri plana atmakta; endüstri politikası, erişimde yaşanan eşitsizlik, herkese açık kamusal hizmet ilkesi, kuralardan arındırma politikaları, şirket evlilikleri-birleşmeleri ve ağların liberalleştirilmesi gibi uygulamalarla dışarıda bırakılmaktadır.

Sonuç

Sonuçta görünen o ki kapitalizm, bir dizi toplumsal, yasal, teknolojik pratikleri ve uluslararası politika oluşturma süreçlerini ‘güncelleştirerek’ daha fazla küresel, yaygın ve ticari bir nitelik kazanmıştır. Bu ‘güncelleştirme’ çaba ya da pratikleri, alt düzeylere inildiğinde başka çaba ve pratiklerle de bütünleşmektedir: Örneğin pazar ekonomisinin gereği olarak kârın ve rekabet üstünlüklerinin sürdürülmesi ve bunu yaparken de gelişmekte olan toplumların küresel piyasa ortamına çekilmesinin gerçekleştirilmesi gibi. Bu bağlamda, gelişmekte olan ülkelere enformasyon toplumu modelinin ‘eylem haritası’ çerçevesinde gelişebilmelerinin mümkün olduğu, fakat bu çabanın ancak çerçevesi belirlenmiş bir rotada olabileceği mesajını vermek, kapitalizmin

ideolojik çerçeve ve pratiklerin de uygun düşmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler açısından enformasyon toplumuna geçişin ‘eklemlenilecek’, kendiliğinden işleyen yani bir kez çalışmaya başladığında, doğal bir sürecin sonucunda hedefe ulaşılacağı gibi bir yanılsamayı da içeren, gelişmiş ülke olabilme, ekonomik kalkınmayı sağlayabilme umudunu içermektedir. Bu umut, gelişmiş EİT üzerinden ya da aracılığı ile küresel piyasaya girişin olanaklarının yakalanabileceği, her türlü hazır, açık (kodlanmış bilgi-codified knowledge), erişilebilir, bedelsiz bilginin Internet üzerinde dolaştığı ve bu sınırsız kaynaktan yararlanmanın “somut” koşullarının bulunduğu bir döneme girildiği savları ile desteklenmektedir.

Bu noktada ‘yapısal uygulama krizi’, enformasyon toplumu kavramsallaştırması açısından öne çıkmaktadır: Kapitalizmin içinde bulunduğu yeni kriz koşullarını ve bunları aşmak için EİT’nin dönüştürücü, yaratıcı potansiyelinin devreye sokulduğu ‘yeniden yapılandırılma’ dönemini anlatmaktadır. Dolayısıyla enformasyon toplumunu yeni bir toplumsal dönem olmaktan çok, kapitalizmin krizi aşmak için, EİT’nin desteğinde yeni politikaları ve uygulamaları uluslar üstü bir meşruluk şemsiyesi altında hayata geçirme eylemi olarak tanımlamak ya da kavramsallaştırmanın böyle bir boyutu olduğunu da hesaba katmak açısından daha anlamlı olmaktadır. Bu noktada EİT paradigması da kendiliğinden krizlerin çözülmesine öncülük etmemekte, ancak ulusal dinamiklerin gözetildiği politikaların yapılandırılması ile en azından potansiyel bir açılım sağlamaktadır.

İletişim politikalarının rekabetçi güçlerin istemleri doğrultusunda yapılandırılmasını ve ancak bu yaklaşımın tüm ekonomilerin gelişme-kalkınma gereksinimlerini karşılayabileceği şeklinde özetlenebilecek neo-klasik kuram,

enformasyon toplumunu tanımlamaya dönük ilk iki yaklaşımlarla örtüşmektedir: “*Rekabetçi güçlerin stratejileri devlet yönetimli gelişme stratejilerinden daha etkin ve akılcıdır. Kaynaklar ancak özel sektörçe etkin kullanılabilir, kamu sektörünün gereksinim duyduğu kaynaklar bu yapıyı güçlendirmek için kısıllacaktır. Devlet istihdam sağlayıcı ve kazanç amacı gütmeyen etkinlikleri yerine getirecektir*” (Noam, 1995:94). Noam bu savına gerekçe olarak gelişmiş bir rekabetin ancak daha iyi düzenlenmiş enformasyon ağlarına bağlı olmasını, hizmetler sektörünün serbestçe iletişim pazarına girebilmesinin bu düzenlemelere, karşılıklı bağımlılık durumuna ve tarifelerde kısıtlayıcı koşulların kaldırılmasına, para kaynaklarının hareketliliğine, EİT ve hizmetlerin yayılmasında gerekli duyarlılığın yaratılmasına ve yabancı yatırımcılara verilen yüksek kazanç vaatlerinin yerine getirilmesine bağlı olduğunu söylemektedir. Nitekim gelişmekte olan ülkelerde serbestleşme ve iletişim politikalarının elele uygulamaya konduğu deneyimler ihracat, devalüasyon, serbestleşme, dünya ekonomisiyle bütünleşmenin hükümetlerin temel hedefi konumuna geldiğini, sağlık, eğitim ve toplumsal hizmetlere ayrılan kaynakların kısıldığını, özelleştirmenin gelir getirici yanı sıra çıkarılarak bütçe açıklarının kapatılması için öncelikle devlet tekellerinin satılması olarak görüldüğünü, bu kazanç beklentilerinin tamamına yakın bir bölümünün, toplumun geri kalan kısmına yeni iş olanakları ve yüksek ücretler olarak ‘geri döneceği’ beklentisine girildiğini göstermiştir.

Bu öngörünün ABD ve AB’nin enformasyon politikaları içerisinde kurumsallaşması, serbestleşme hareketinin çerçevesinin küresel ölçekte genişlemesine öncülük etmiştir. Bu aşamaya, ticari kuralların formatına uygun olarak enformasyon sektörüne yönelik bir dizi uluslararası anlaşmalardan (GATT ve

GATTS) geçilerek ulaşılmıştır. Bu bağlamda liberalleşmenin temel felsefesinin de küresel ölçekte, en geniş boyuta yaygınlığa, kapsama ulaşmak olduğu çok açıktır. İletişim endüstrisi, telekomünikasyon alt-yapısı ve EİT alanı, gelişmiş ülkeler ve ÇUŞ'lar tarafından rekabetin, egemenlik ilişkilerinin ve küresel bütünleşmenin ana motoru olarak öne çıkarılmaktadır. Gelişmiş ülkelerin, küresel enformasyon ağlarını, hizmetler alanının geliştirilmesi açısından uluslararası düzenlemeler aracılığı ile en yoğun çaba sarfedilmesi gereken biricik alan olarak görmeleri bu durumla ilişkilidir.

Birleşmiş Milletler verilerine göre, son 15 yılda dünyanın en fakir yüzde 5'inin toplamının dünya üretiminden aldığı pay %2.3'ten 1.4'e gerilemiş; buna karşın en zengin %5'in payı %70'ten 85'e çıkmıştır. Dolayısıyla nüfusunun %35 'yoksulluk', %25'i ise 'açlık' sınırında olan (Türkiye); hem parasal hem de sayısal uçurumun kısıkcı altındaki ülkelerde, e-Devlet yapılanması da çarpık işlemekte, devlet enformasyon altyapısının inşasını üstlenip özel sektörün kârlılık koşullarına uygun olamayan yerlere bu alt yapıyı taşımakla görevlendirilirken; aynı zamanda da enformasyon dostu ortamın kuruluşuna bizzat kendisi müşteri yapılarak ilk elden yeni hiz-

met alanları yaratmaktadır. e-Devlet'in kamu-özel projeleri yabancı ortaklı 'ulusal' şirketlere olanaklar sunarken, "eşitlikten yoksun ortamın" ülke insanlarına sundukları, tartışılmadan "yaşamı kolaylaştıracak" bir dizi olanaklar olarak kabul edilebilecek doğrular değildir. Bu bağlamda evrensel erişim ilkesi, EİT'ye sahip olanlar ve ücretini ödeyebilenler için "vergi dairelerine gitmeden vergi ödemek, bankaya gitmeden işlem yapmak, bilet ayırtmak" türünden; hizmeti sunanların personel, kira, sigorta, ulaşım vb. harcama kalemlerinden tasarruf yapmalarına odaklı, yaygınlık ve yaşamı kolaylaştırıcı yönü sloganlaştırılmış sav sözlerle sınırlı uygulamalara dönüşmektedir.

Neo-klasik kuramın dayandığı ve IMF uygulamalarının özünü oluşturan, 'gelişmekte olan ülkelerin piyasa mekanizmalarının serbestçe işleyişi ve bunun getireceği tam rekabet sonucunda gelişmiş ülkelere yetişeceği' savı (saf yakınlaşma) geçerliliğini yitirmiştir. Dolayısıyla yetişme veya yakınlaşmanın kendiliğinden gerçekleşmeyeceği, aksine tüm toplumsal güçleri 'üretkenlikleri' ile devreye sokacak ulusal politikaların aktif olarak hayata geçirilmesini zorunlu kıldığı bugün için daha da netleşmiştir. Çünkü bu politikaların 'ulusal' olma niteliğinin erozyona uğradığı, özellikle enformasyon teknolojileri paradigması

açısından 'araçsal' niteliği ile belirleyici değişken konumundaki EİT alanında uluslararası aktörler kanalıyla yapılandırılan politikaların küresel, ulus-üstü iktidarı kuran yeni çerçevesinin buna engel oluşturduğu kavranmak durumundadır.

Kaynakça

KUBICEK, H. & Dutton, W. H. & Williams, R. ed. (1997) The Social Shaping of Information Superhighways, European and American Roads to the Information Society, New York, St. Martin's Press.

ERKAN, H. (1997) Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, T. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

"Bilgi Toplumuna Doğru", Türkiye Bilişim Şurası Sonuç Raporu, 10-12 Mayıs 2002, Ankara

Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve e-Türkiye 2001 Raporu, TÜSİAD Haziran 2001

GERAY, H. (1999), "Network policy formation between idealist and strategic models: a political economy perspective from Turkey", Telecommunications Policy Vol. 23, P. 495-511.

GRANSTRAND, O. (2000), "The shift towards intellectual capitalism, the role of infocom technologies", Research Policy, Vol. 29, P. 1061-1080.

HUDSON, H. E. (1997) Global Connections, International Telecommunications Infrastructure and Policy, Thomson Pub., New York.

ROBIN M. & STEINMUELLER W.,E. (2000) Mobilizing The Information Society, Strategies for Growth and Opportunity, Oxford Univ. Press.

ROBINS, K. (1995) "Cyberspace and the World We Live In", Cyberspace, Cybersodites, Cyberpunk, ed., Mike Featherstone & Roger Burrows, London, SAGE Pub.

